

у самом вршењу ове Свете тајне али и верницима који траже помоћ у свом тешком стању или приликом неког већег лекарског захвата. Верник преко ове Свете тајне треба да добије

насушну наду која ће му повратити веру у бољи живот и ободрити га при његовом сведочењу.

Славиша Костић

Thomas Pott: *Byzantine Liturgical Reform*

SVS Press, The Orthodox Liturgy Series, 2010.

293 стр. ; 22 cm

ISBN: 978-0881413434

Када се помене реч „реформа“, у конзервативним круговима се подразумева нешто што има за циљ рушење устаљеног поретка. Међутим, сам концепт реформе у историји је хришћанског порекла, пошто изражава хришћански поглед на ток историје. Аутор ове књиге која се бави литургијском реформом у Византији је настојао да изложи неколико реформи које су наступиле у Византији и Русији од 9. до 17. века.

Након предговора о Роберта Тафта за енглески превод ове књиге (наслов француског оригинала гласи: *La reforme liturgique byzantine: etude du phenomena de l'evolution non-spontanee de la liturgie byzantine*) као и ауторовог увода, где сазнајемо да ова књига уствари представља докторски рад који је он одбранио на Понтификалном оријенталном институту у Риму под руководством Роберта Тафта, Пот се у првом делу књиге бави проблематиком реформе. Као прво тежи да разјасни сам појам реформе, а затим се осврће на проблематику литургијске реформе. Поред почетних смерница, износи виђење римокатоличких литургијских „реформатора“ и реформаторских сабора: Кипријана Вагађинија, Другог ватиканског кон-

цила, Ангела Хоулинга, Рене Борнера, Мелкитске Православне Цркве, Роберта Тафта, потом православних носиоца реформи: Емилијана Тимијадиса, Енеа Браништеа, Александра Шмемана. У наредним поглављима аутор разматра феномене везане за литургијску реформу, посебно у перспективи литургијског богословља.

Други део ове књиге се бави византијским литургијским парадигмама, и у ту сврху аутор је обрадио студитску литургијску реформу под Св. Теодором Студитом у 9. веку, употпуњавање и комплетирање служби Страсне Седмице, где је обрадио утицај монашког типика као и утицаја који су имали монаси из Јерусалима и нестанак Литургије Пређеосвећених Дарова за Велики Петак. Потом је обрадио настанак и развој проскомидије, као и природу литургијских промена везаних за Петра Могилу и штетног западног утицаја који је преко њега ушао у православне земље, попут Никонове литургијске реформе у 17. веку. У овим поглављима брижљивом историјском анализом је указано зашто је западни утицај добио на важности код Петра Могиле, док је аутор овде у кратким цртама обрадио Никонове реформе.

Предност ове књиге је свакако исто-ријско излагање литургијских промена која су наступале у православном свету. Аутор се усредсређује на духовно, културно, политичко и социолошко окружење које је изнудило литургијске промене у богослужењу. Читаоцу се пружа веран приказ стања ствари тако да може закључити због чега је наступила одређена промена у обрасцу богослужења.

Међутим, проблем представља дефинисање литургијске реформе и саме проблематике везане за литургијску реформу. Са аутором се слажемо да би циљ некакве литургијске обнове био тај да се Литургији врати право место у животу Цркве (стр. 88), уз повратак сагледавања Литургије као иконе Царства Божијег (стр. 95). Али се у тези да је у литургијској реформи потребна интеграција са савременим потребама (стр. 86) крије потенцијална опасност секуларизма коју је критиковао о. А. Шмеман. Заиста, главни проблем код западних литургичара који су углавном били гласноговорници 2. ват. концила је била теза по којој би богослужење требало да се прилагоди савременом човеку, што је опасан мит који је довео до озбиљног проблема. Притом – по њима – помоћу неких одређених облика или поредака богослужења у једној историјској епохи, који су често истргнути из контекста (схоластички приступ), треба наћи решење за данашњи проблем. Православни став је потпуно другачији: човека треба прилагодити богослужењу, значи наћи решење које ће деловати на његову духовну страну; естетиком и самим начином служења, као и тумачењем литургијске поруке га треба подстаћи на упражњавање врлине и условити приврженост поруци јеванђелских идеала. Под тиме се подразумева да се не сме олако схватити важност правилног увођења верника у богослужење Цркве.

Често се сматра да верник само треба да по сваку цену присуствује одређеној служби. Међутим, задатак Цркве јесте да верника *правилно* уведе у службу, тако што ће понудити образац који ће бити сагласан еклисиологији – а то је да верник постане активни учесник Тела Христовог и да буде сведок Тајне Христове у овом свету. Стога се сваки подстицај Цркве на ову активност која је у сагласности са предањем, чији је циљ да верника учини бољим, може назвати *литургијском обновом* – обновом учествовања у Тајни Цркве. Међутим, литургијска реформа обухвата и неке новине којима жели да по сваку цену придобије човека. Стога питање некаквих реформи попут служења окренутог ка народу, фестивалских миса – што је продукт Другог ватиканског концила – није наишло на одобравање народа и католичких литургичара управо због тога што је препознато као раскорак са духовношћу. Овде ћемо само указати на коментаре о овој тематици Клауса Гамбера, док се код нас православних сличан пример везује за цео проблем реформи Манастира Новог Скита.

Оваква књига је преко потребна да би дала одговоре везане за историју, развој и формирање данашњег облика богослужења, ако ни због чега другог а оно да би објаснила природу постојања самог богослужења унутар Цркве, при чему ће свакако бити од користи свакоме кога заиста занима који је правилан и православни облик богослужења а који није. Ова књига је свакако корисно штиво уз вероватно најбољу студију о развоју византијског богослужења Hans-Joachim Schulz, *Die byzantinische Liturgie* (енглески превод: Hans-Joachim Schulz, *The Byzantine Liturgy*, New York 1986).

Славиша Костић